

FN

FAKTA.

FN-FAKTA: KÄRNVAPEN

Foto: Wikimedia commons/MENA

Vid en kärnvapendetonation bildas ett stort svampmoln. Effekten på omgivningen är förödande, även långt ifrån platsen för detonationen.

Oroande utveckling bakom nytt kärnvapenförbud

Ikke-spridningsavtalet (NPT) har under många decennier varit det viktigaste internationella avtalet om kärnvapen. Då det under senare år funnits många tecken på att nedrustningslöftena i avtalet inte kommer att följas har en folklig opinion lyckats få en stor grupp av stater att förhandla fram och anta ett nytt avtal om förbud mot kärnvapen (TPNW).

Det sägs att när Pandoras ask öppnades fylldes hela jorden av olyckor och sjukdomar. Kvar på botten fanns hoppet i form av aska. Kärnvapen, eller atombomber, liknas ibland vid en Pandoras ask. Med de två bomberna över Hiroshima och Nagasaki 1945 tog mänskligheten ett historiskt – och farligt – kliv in i atomåldern.

Kärnvapen är de mest kraftfulla vapen som finns, helt väsensskilt från andra vapen som använts eller skapats. I dagsläget finns det fler än 14 000 kärnvapenladdningar i nio länder. Även ett

begränsat krig med dessa vapen skulle få katastrofala konsekvenser för lång tid framåt. Utöver de direkta skadorna av detonationen och strålningen skulle det få förödande långsiktiga effekter på klimatet med missväxt och svält som följd.

Det finns idag fem erkända kärnvapenstater i världen: USA, Ryssland, Storbritannien, Frankrike och Kina. De fem fick rätt att behålla sina kärnvapen i samband med att ikke-spridningsavtalet (NPT) trädde i kraft 1970, men de fick också i avtalet ge löften om nedrustning.

Utöver dessa fem finns det ytterligare fyra stater som har kärnvapen – Indien, Pakistan, Israel och Nordkorea.

KÄRNVAPNENS HISTORIA

I slutet av 1930-talet upptäckte forskare att det gick att klyva atomkärnor och att en kedjereaktion av sådan klyvning skulle kunna användas som vapen. Under andra världskriget försökte både Tyskland och USA att utveckla vapen baserat på den nya tekniken. USA lyckades och mot slutet av andra världskriget

Skulpturen "Det goda besegrar det onda" i trädgården utanför FN-högkvarteret skänktes av Sovjetunionen 1990. Skulpturens "drake" är skapad av delar av sovjetiska och amerikanska kärnvapenmissiler som förstördes som ett resultat av INF-avtalet om medeldistansrobotar från 1987.

mer eller mindre utplånades de japanska städerna Hiroshima och Nagasaki av två amerikanska kärnvapenbomber. Vittnesmålen från dessa bombningar och insikten om den humanitära katastrof som användningen av kärnvapen innebär gjorde att FN:s generalförsamling i sin allra första resolution, i januari 1946, beslutade sig för att verka för att avskaffa dessa vapen.

Men kärnvapnen avskaffades inte utan allt fler länder började i stället utveckla och skaffa dem. Sovjetunionen (dagens Ryssland) skaffade kärnvapen mot slutet av 1940-talet och en kapploppning mellan USA och Sovjet inleddes. Storbritannien,

Frankrike och Kina skaffade i sin tur kärnvapen under 1950- och 1960-talen. Sverige var ett av de länder som också övervägde att skaffa kärnvapen och hade ett eget kärnvapenprogram. Detta avbröts under 1960-talet och ersattes av en tydlig politik för internationell kärnvapenedrustning.

1962 stod världen nära randen till ett kärnvapenkrig i och med Kubakrisen då USA reagerade resolut mot Sovjets utplacering av kärnvapen på Kuba. Efter några dagar med ett oerhört spänt läge mellan de två kärnvapenmakterna ledde förhandlingar till att båda länderna monterade ner strategiskt utplacerade missiler.

FÖRUTOM NPT OCH TPNW FINNS FÖLJANDE VIKTIGA KÄRNVAPENAVTAL:

PTBT/CTBT – två provstoppsavtal

PTBT:s officiella namn är Treaty Banning Nuclear Weapon Tests in the Atmosphere, in Outer Space and under Water, på svenska partiella provsprängningsavtalet. CTBT:s officiella namn är Comprehensive Test-Ban Treaty, på svenska fullständigt provstoppsavtal. Dessa två är multilaterala avtal som reglerar provsprängningar. PTBT är inte lika omfattande och förbjuder bara provsprängningar under vattnet, i atmosfären och i rymden. Det förhandlades fram

1963 av dåvarande Sovjetunionen, USA och Storbritannien. CTBT är heltäckande och förbjuder provsprängningar under vattnet, på och under marken, i atmosfären och i rymden. Det förbjuder även provsprängningar för fredliga syften. CTBT antogs 1996 av FN men kan inte träda i kraft förrän ett antal nyckelländer ratificerar avtalet, vilket bl a USA, Kina, Nordkorea, Indien och Pakistan ännu inte har gjort.

New START

Nya START är ett bilateralt avtal mellan USA och Ryssland som ratificerades 2011 och ersatte redan existerande avtal om kärnva-

pen med lång räckvidd ("strategiska"). De båda länderna kom överens om att begränsa sina utplacerade strategiska kärnvapenspet-sar till 1 550 vardera. Avtalet löper till år 2021.

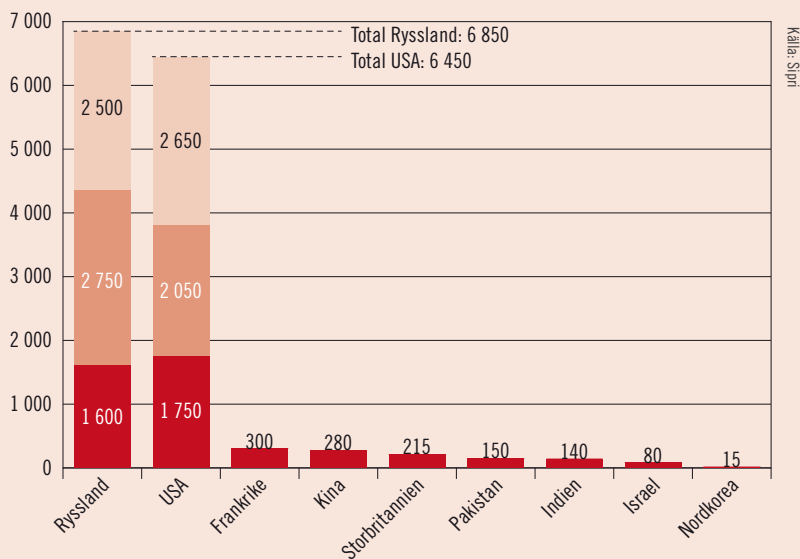
INF

Det officiella namnet är Intermediate-Range Nuclear Forces, på svenska INF-avtalet. Det är ett avtal som slöts 1987 mellan dåvarande Sovjet, dagens Ryssland, och USA. Avtalet innebar att markbaserade medeldistansrobotar ska avskaffas. Bägge stater meddelade i början av 2019, efter ömsesidiga anklagelser om avtalsbrott, att de lämnar avtalet.

Antalet kärnvapen i världen 2018

Antalet kärnvapen var som högst 1986 då det fanns cirka 70 300 stridsspetsar. Idag beräknas det finnas närmare 14 500 stridsspetsar men jämfört med de första atombomberna har de en betydligt större sprängstyrka.

- Utplacerade
- I lager
- Tagna ur tjänst m m

NPT-avtalet består av tre pelare:

- att hindra spridning av kärnvapen och kärnvapentechnologi,
- att uppmuntra fredliga samarbeten gällande kärnenergi och
- att förhandla om nedrustning av redan existerande kärnvapen och dessutom verka för en bindande konvention om allmän och fullständig nedrustning.

Israel, Indien och Pakistan skrev aldrig under avtalet, och idag innehar även dessa tre länder kärnvapen. Nordkorea ingick i avtalet fram till 2003 då de drog sig ur och 2006 provsprängde de sin första atombomb. 191 stater är, eller har varit, anslutna till NPT. Det har i princip gjort avtalet globalt täckande med de fyra ovan nämnda undantagen (Israel, Indien, Pakistan och Nordkorea).

Efter kalla kriget steg optimismen om att kärnvapnen kanske hade spelat ut sin roll och faktiskt skulle kunna avvecklas helt framöver. 1987 ingicks INF-avtalet om medeldistansrobotar mellan USA och Sovjet vilket var en viktig milstolpe som ledde till att en hel kategori kärnvapen i stort sett försvann. Under 1990-talet minskade också antalet strategiska kärnvapen (dvs kärnvapen med särskilt lång räckvidd), bland annat tack vare de så kallade START-avtalen. Vid översynen av NPT-fördraget år 2000 meddelade kärnvapenstaterna att ett otvetydigt nedrustningslöfte från deras sida föreligger.

Därefter har tyvärr flera steg i fel

riktning tagits. Misstron mellan USA och Ryssland (fd Sovjetunionen) har ökat sedan USA i början av 2000-talet lämnade det så kallade ABM-avtalet och Ryssland prioriterat upp kärnvapens roll i den egna militärdoktrinen. USA och Nato räknar återigen Ryssland som ett hot och retoriken från USA:s president Donald Trump och Rysslands Vladimir Putin har varit frän. Bägge stater meddelade i början av 2019, efter ömsesidiga anklagelser om avtalsbrott, att de utträder ur INF-avtalet. Därmed har hoppet om en kärnvapenfri värld fått sig en ordentlig törn.

Idag menar många experter att vi är närmare ett kärnvapenkrig än vi varit någon gång under de senaste decennierna. Som en motreaktion har nedrustningsvänliga stater och folkrörelser för kärnvapenedrustning drivit fram det nya kärnvapenförbudet, TPNW, som antogs av FN:s generalförsamling 2017.

TPNW

Den nya konventionen om ett förbud mot kärnvapen (TPNW, Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons) kunde förverkligas tack vare en folklig opinion där nätverket Ican (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons) spelade en avgörande roll. Avtalet (på svenska FN:s konvention om kärnvapenförbud) antogs av 122 av FN:s medlemsstater, däribland Sverige, den 7 juli 2017 och öppnades för signering i september

Effekten av kärnvapen

Atombomberna som släpptes över Hiroshima och Nagasaki i augusti 1945 fick fruktansvärda humanitära konsekvenser. Det är enda gången som kärnvapen har använts mot människor. Överlevare vittnade om "märkligt moln", "enorma explosioner" och "fruktansvärda ljussken". Fler än 230 000 människor dog direkt eller indirekt. Jämfört med flera av dagens kärnvapen var dessa bomber relativt svaga.

När ett kärnvapen exploderar är det första som händer att ett starkt ljussken bländar och bränner allt som existerar inom en viss radie. Platsen där bomben detoneras blir fullständigt förstörd, allt bränns upp och smulas sönder. Rök, gas och små partiklar från explosionen stiger upp mot himlen och bildar ett svampliknande moln. Det bildas en tryckvåg som slår sönder byggnader och människor på flera kilometers avstånd. Trycket påverkar även människor som befinner sig längre bort genom inre skador, såsom blödningar, spräckta trumhinnor och lungskador. Byggnader rasar och glassplittar, tegel och annat material blir till farliga projektiler. I Hiroshima beräknades 30 procent av dödsfallen ha orsakats av fallande och kringflygande material. Kärnvapen orsakar också strålning och radioaktivt nedfall som kan leda till celledöd, strålsjuka och cancer.

Vid ett stort eller medelstort kärnvapenkrig skulle en kraftig och långsiktig klimatpåverkan tillkomma. De omfattande bränderna skulle nämligen orsaka rök som skulle lägga sig i stratosfären och skärma av solstrålningen, vilket skulle leda till en kraftig avkylning av jordytan ("nukleär höst" eller "nukleär vinter"). Effekten skulle kvarstå under lång tid och skapa missväxt, hungersnöd och massdöd på ganska svårt.

samma år. Ican tilldelades Nobels fredspris samma höst.

TPNW har som syfte att helt förbjuda kärnvapen. Det ska vara ett komplement till andra avtal och innebär inte att texten i NPT har slutat att gälla. TPNW innebär att de deltagande staterna förbjuds att delta i alla former av kärnvapenaktiviteter. De får varken utveckla, testa, producera, skaffa, inneha, lagra, använda eller hota med att använda kärnvapen. I mitten av maj 2019 hade 70 stater skrivit under avtalet, varav 23 också hade ratificerat

Foto: UN photo/Arana Lindquist

María Fernanda Espinosa Garcés, ordförande för FN:s 73:e generalförsamling, talar vid ett event för FN:s konvention för ett förbud mot kärnvapen.

det, d v s godkänt det i sina nationella parlament. TPNW träder i kraft när 50 stater har ratificerat det.

SVERIGE OCH TPNW

Sverige var ett av de länder som röstade ja till att anta TPNW men som samtidigt avgav en röstförklaring där en annan utformning av avtalet önskades på ett antal punkter. Några månader senare beslutade Sveriges regering att tillsätta en enmansutredning för att klarlägga kon-

sekvenserna om Sverige väljer att tillträda det eller inte. Uppdraget gick till ambassadör Lars-Erik Lundin. Han presenterade sin utredning i början av 2019 och menar där att Sverige inte bör tillträda konventionen i dess nuvarande form. Han framhåller bl a att Sverige redan har internationella åtaganden gällande kärnvapen då vi anslöt oss till NPT 1970. Vidare menar han att det finns brister när det gäller kontrollen av staternas efterlevnad av avtalet. Han anser också att Sveriges

relation till Nato kan försämrats och samarbeten försvåras, bl a för att Nato har kärnvapenavskräckning i sin doktrin.

Många civilsamhällesorganisationer och debattörer har varit kritiska till utredningen och tycker i stället att det är viktigt att Sverige ansluter sig till TPNW. Dels för att bli en del av avtalet och kunna påverka det inifrån men framförallt för att ta tydlig ställning mot kärnvapen och bidra till att stärka den globala normen mot sådana vapen.

DET HÄR KAN DU GÖRA:

Just nu behövs en massiv folklig opinion som säger nej till kärnvapen och som kan påverka svenska beslutsfattare i samma riktning. Alla kan hjälpa till – här är några förslag på vad DU kan göra:

Engagera dig för kärnvapenedrustning i din FN-förening!

Som medlem i Svenska FN-förbundet kan du föreslå din lokala FN-förening att arrangera en föreläsning, ett torgmöte eller andra aktiviteter som rör kärnvapenfrågan. Det är upp till varje förening att besluta kring sin verksamhet och själv kan du både vara med och forma den och delta i aktiviteterna. Att engagera sig är berikande på många sätt och förutom att driva sakfrågor kan du få nya kunskaper och nya vänner. Hitta din närmaste FN-förening på fn.se eller ring FN-förbundet på 08 462 25 40.

Skriv under och sprid vår namnsamling!

Skriv under FN-förbundets namnsamling mot kärnvapen på nejtillkarnvapen.nu! En namnsamling visar på det folkliga stöd en fråga har och att det finns människor som delar samma åsikter och oro i en enskild fråga. Bidra med din signatur, och sprid sedan gärna namnsamlingen vidare. Ju fler vi är som engagerar oss mot kärnvapen, desto mer kan vi göra. När vi lämnar in namnsamlingen till beslutsfattarna visar vi att vi tillsammans är många som säger nej till kärnvapen. Gå till nejtillkarnvapen.nu!

Kontakta din riksdagsledamot!

Nu när Sverige ska ta ställning till FN:s nya konvention om kärnvapenförbud gäller det för svenska folket att visa vad vi tycker. Du kan göra din röst hörd genom att kontakta riksdagsledamöter och trycka på för att Sverige ska skriva under konventionen. På riksdagen.se (under fliken "ledamöter & partier") kan du se ledamöterna från din valkrets och deras kontaktuppgifter. Vill du ha tips kring detta, hör av dig till FN-förbundets handläggare för fred och säkerhet på jens.petersson@fn.se.